

Co.,
senstraat,
Co.,
1878).

OG,
OGNEEL
e prijzen.
engegeld
an
RK.
erk, God-

DIKSTRA.
tgen, f 3.—
erste afve-

in Nederland,
or 24 Dec.
AT
t, in nette

RE.
delburg.
OP,
ere, kerkelijke

ER.
TERER
des schrijvers.

ndel,
WORMSER.

Co.,
in Gouden,
men gelden
den worden

in
ren

.90
.90
.25
.25

ormser.

Höveker

slag

stelt.

Volc,

3.50.

MSTER-
ndrukken

ormser.

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatblad N°. 124).

Zondag 10 Januari 1897. N°. 994.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMSER, Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam.
Insendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementenprijs franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentieprijs van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elk regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van leidegaven en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

TWEEDE STUK.
XV.

Want de kinderen deser wereld zijn voorzichtig; dan de kinderen des lichts, in hun gelucht.
Luk. 16: 8A.

Lezing en herlezing van Romeinen één wettigt alzoo metterdaad den indruk, dat Paulus het oog heeft op een zich terugtrekken van de „gemeene gratie“ in drie onderscheidene stadiën; een punt dat thans nog nader dient toegelicht.

Gelijk reeds is opgemerkt, vermeldt de apostel niet één, maar tot driemaal toe, in vs. 24, in vs. 26 en in 28, het feit, dat God de volkeren, of wil men de Heidenen, „heeft overgegeven“. Reeds op zichzelf weersprekt hij hierdoor ten stichtheide de vooraf in onze eeuw in zwang gekomen voorstelling, alsof de Heidenen allengs uit zeer grove tot minder grove, en meer verrijnde afgoderij, en aldus tot eenigszins zuiverder godsdienstvorm zouden zijn opgeldommen. Er heeft volgens de Heilige Schrift geen vooruitgang, maar steeds achteruitgang plaats gegrepen. De „gemeene gratie“ is, wat haar diepste werking betreft, gaandeweg niet uitgebreid, maar ingekrompen. God heeft de Heidenen volkeren niet nauwer tot zich getrokken, en inniger aan zich verbonden, maar ze allengs zoo meer in hun eigen verkeerd zinn overgegeven. En dit „overgeven“ nu van de volkeren in hun eigen verkeerd zinn, dat thans nadere toelichting vereischt, schijnt in drie trappen te hebben plaats gegrepen, en wel 1°. door de vervalsching van hun verhouding tot God, 2°. door de vervalsching van hun verhouding tot elkander, en 3°. door de vervalsching van hun verhouding tot zichzelf.

De oorzaak dat God zijn gemeene gratie inperkt en de volkeren overgaf, stelt Paulus in hun afgoderij. Ze hebben de „heerlijkheid des onvergaderlijken Gods“ veranderd in de gelijkenis eens beelds van een verderfelijken mensch, van een vogel of van een ander dier.

Dat was de wortel van alle kwaad. De overtreding van het eerste gebod leidde, gelijk we een vorig maal reeds zagen, tot de overtreding der negen andere.

Al bedoelde toch deze afgoderij oorspronkelijk niet anders, dan, om gelijk te Dan en te Bethel, den waren God in een beeld of in een zinnebeeld te aanbidden, feitelijk leidde alle Godsverering onder beelden dienst er toe, om de Godsverering ongeschied te maken, en ten slotte de aanbidding van den levenden God op het stomme beeld over te brengen.

Dit nu heeft, onder Gods rechtvaardig oordeel, tot de eerste inperking der gemeene gratie geleid, doordien allereerst de verhouding waarin de mensch tot zijn God stond, in den dienst zelve van dien God vervalscht werd. Dit feit wijst Paulus hiera aan, dat ze toen begonnen zijn „hun lichamen onder elkander te ont-eeren“. Iets wat kennelijk doelt op de schandelijke ontuchtigheden die, met name in Azië, in den eeredienst van de afgoden werden

ingevoerd. De leidende gedachte namelijk in allen eeredienst is, dat ge aan uw God het beste moet toewijden, en voor hem moet prijsgeven wat u het dierbaarste is. Zoolang nu de eeredienst geestelijk blijft, kan dit niet op doolpaden leiden. Maar gijdt men eenmaal van dit geestelijke standpunt af, dan is het volkomen begrijpelijk, dat men bv. zeggen gaat: „Het dierbaarste wat ik heb, is mijn kind, dus moet ik mijn kind gode toewijden“, en aldus, door deze gedachte misleid, zijn kind aan den Moloch offeren en in den kopere buik van den Moloch laat verbranden. Maar even verstaanbaar is het dan ook, dat een jonge vrouw op gelijke wijze zegt: „Het kostelijkste wat ik heb, is mijn maagdelijke eere“, en hierop afgaande, in den tempel van haren afgod hare maagdelijke eere, dien afgod ten prijs, opoffert. Zoo is het dan ook geschied, en in dien ten dienste als van Baal Peor was het tot wet geworden, dat de jonge vrouw op die wijze, door zoo zedeloze daad, haar eerbied voor haren afgod had te betoonen. Een vermenging van geest en vleesch, die de verhouding waarin ook de Heidenen zich nog altoos tot God poogden te plaatsen, noodzakelijk geheel vervalschen moest. Een geheel uitwischen van de grenzen die het heilige en het onheilige vaneen scheiden. Meer nog een kwaad, waarvan, helaas, ook onder de Christenen de boze herhaling in de Wederdooperij voor drie eeuwen gezien is, en dat zelfs nu nog, hier en daar, gelukkig niet dan in zeer geïsoleerde gevallen, ook in ons land te betreffen valt.

Uit deze eerste vervalsching is toen een tweede vervalsching voortgevloeid, de vervalsching namelijk van de verhouding tusschen mensch en mensch, de vervalsching onder deze volkeren van der menschen onderlinge verhouding, en wel bepaaldelijk naar het geslachtsonderscheid. Deze verhouding ligt gegrond in de scheppingsordinaantie, dat de mensch zal zijn man en vrouw. Het is zoo, we staan ook in allerlei andere betrekking tot elkander; maar toch de splitsing van ons wezensoort in de twee geslachten is en blijft de fundamentele onderscheiding, waarop heel onze maatschappij rust. Geen dieper bederf daarom van heel de maatschappij dan waar deze door God gefundeerde oorspronkelijke onderscheiding en verhouding miskend en vervalscht wordt. En toch, waar eenmaal afgoderij en ongeloof den dienst van en het geloof in den waren God verdringen, volgt als noodzakelijke straf de vervalsching ook van deze onderlinge verhouding tusschen mensch en mensch. Paulus duidt dit in vs. 26 aan, als hij zegt: „Hierom heeft God hen overgegeven tot oneerbare bewegingen, want ook hun vrouwen hebben het gebruik volgens de natuur veranderd in het gebruik tegen de natuur, en zoo deden insgelijks hare mannen. Iets waarbij men wel in het oog houde, dat dit vreeselijke kwaad destijds bij de meest ontwikkelde volken, en met name in hun meest ontwikkelde kringen derwijs was voortgewoerd, dat niemand er zich meer over schaamde, maar ieder er openlijk voor uitkwam. Voorgekomen is deze gruwel zeker in alle eeuwen, en ook in Christenlanden, maar dan ten minste door de publieke conscientie

steeds zoo scherp gewaakt, dat de schul-dige vluchten moest of zich het leven benam, zoodra het uitkwam. Destijds daarentegen was het een modekwaad, waar niemand meer kwaad in zag. En hoe ook dit boze kwaad principieel met het ongeloof saamhangt, blijkt wel het best hieruit, dat ook thans, uit ongeloofvigen kring, weer een boek het licht zag, waarin deze gruwel nogmaals bepleit en aanbevolen wordt. Ook nu weer gaat het naar den regel van Rom. 1: 26. Als de volken God verlaten, geeft God hen ook in dezen gruwel over.

En daarna eindelijk volgt dan het derde stadium van inkrimping der gemeene gratie, in vs. 28 aangegeven, en dat zich ten slotte kenmerkt door vervalsching van de verhouding, waarin de mensch tot zichzelf staat, d. i. in de vervalsching der conscientie, gekenmerkend in deze woorden: „die niet alleen deze dingen doen, maar ook een twelgevalen hebben in degenen die ze doen.“

Er ligt ook tusschen dit en het vorige stadium een overgang, zij het al dat deze niet principieel is. Paulus wijst er namelijk eerst in vs. 29, 30 en 31 op, hoe de vervalsching van het geslachtsleven een algeheele verwoesting van het zedelijk saamstel der maatschappij na zich sleept: Schending van het recht, schending van den echt, bederf van het humeur, geldzucht, boosaardigheid, nijd, moord, twist, bedriegerij, kwaadaardigheid, laster, achterklap, spottend met het heilige, smaadtaal, hoovaardij en trots, boze verzinning, ongehoorzaamheid, dwaasheid, schending van belofte, gemis aan de liefde, die zelfs het dier nog kent, hardnekkige onverzorgelijkheid en ontastentenis van alle ontferming; een zonde-lijk, die men niet genoeg aan de volkeren voor kan houden. In dit alles ligt echter nog niets uitgesproken, dan dat het saamstel der maatschappij, eenmaal in het fundamenteel van het geslachtsleven vervalscht, noodzakelijkerwijs, uit al zijn voegen wordt losgeworteld. Het geldt bij dit alles hetzelfde kwaad, alleen in de gevolgen onderscheidenlijk uitkomende. Maar tot een nieuwe ontwikkeling komt het bederf daardoor, dat ten slotte niet alleen de schaamteweg, maar ook de conscientie geheel vervalscht wordt, en dat op zulk een manier, dat men in het kwaad gaat roemen, en zich in het zien van het kwaad gaat verheugen. Dat is de duivelsche trek. Niet vallen en bezwijken uit zwakheid, maar uit lust er aan, ook waar men er zelf geen genot of voordeel mee beoogt; enkel uit vreugde dat het kwaad geschiedt.

Deze drie stadiën doorloopt de inkrimping der gemeene gratie. Dan kan ze niet verder terug, tot ze eens geheel weggaat, en de mensch der zonde, de zoon des verderfs openbaar wordt, die het kwaad in zijn eigen persoon als goddelijk goed zal doen aanbidden. Het orgaan van Satan persoonlijk zich als God plaatsende op den troon. Doch hierover handelen we nader in de drie volgende artikelen. Thans zij er alleen nog aan herinnerd, hoe deze terugtrekking der gemeene gratie niet bij alle volken tegelijk alzo plaats grijpt, maar bij elk volk onderscheidenlijk en op zijn tijd. In de dagen toen Paulus ons deze terugtrekking der gemeene

gratie in het Romeinsche rijk teekende, stond, gelijk we reeds opmerkten, het zedelijk leven bij onze Germaansche voorvaders nog op ongelijk veel hooger trap, en later zijn de Noord-Europeesche volken meerendeels door hun overgang tot het Christendom voor het afglijden in deze diepte der boosheid bewaard. Doch zeker is het, dat ook de volkeren van Europa boven de Alpen deze zelfde ontzettende stadiën van zedelijk verval en bederf te gemoet gaan, indien de toongevende klassen volhouden in haar afval van den levenden God, en niet aflaten van haar poging, om den Heidschen geest van het Romeinsche keizerrijk, in de ontwikkeling der wijsbegeerte, in de kunst en in de algemeene levensopvatting, weer voor den Christelijken geest in de plaats te brengen. De Descendens-theorie die onlangs uit Berlijn op de natien werd toegepast, geeft op zoo droeven afloop der historie reeds het voor-spel. Wordt dan ook de ontkenning niet gestuit, dan moeten gelijke oorzaken ook nu weer tot gelijke gevolgen leiden, en zal God ook de Germaansche volkeren ten slotte overgeven in hun eigen verkeerd zinn, om elk van de drie principiele verhoudingen des levens te vervalschen. De voortee-kenen kondigen er zich reeds van aan.

Nu lette men er intusschen wel op, dat de gemeene gratie volstrekt niet alleen daar werkt, waar de particuliere genade ontbreekt, maar dat zij evenzoo zich uitstrekt tot dat deel des menschenlijken levens, waar zich de particuliere genade verheerlijkt. Laat ons, om de tegenstelling duidelijker te houden, ook thans alleen Israël tegenover de heidenwereld mogen plaatsen. De toepassing ook op de Christen-natien zou voornamelijk te ingewikkeld zijn. De tegenstelling daarentegen tusschen Israël en de volkeren is scherp begrensd, aan ieder bekend, en principieel uitkomend. In Israël werkte de particuliere genade, in de volken werkte ze niet. Nu mag dit echter nooit zoo verstaan, alsof de gemeene gratie destijds uitsluitend onder de volkeren uitging, en alsof in Israël niets anders werkte dan de particuliere genade. Wie het zoo verstand, zou toonen niets van Israëls geschiedenis, noch ook van het werk der Openbaring Gods in Israël te begripen. Men versta toch wel, dat het grooter deel der Joden, eeuw in eeuw uit, geestelijk buiten de particuliere genade stond, meest zelfs zich in afgoderij verliet, en wegstreefde met een onbesneden hart. Maar ook afgezien hiervan is het door en door verkeerd, om de particuliere genade zich voor te stellen, als iets, dat naast de gemeene gratie stond of er voor in plaats komt. Integendeel, de particuliere genade onderstelt juist altijd de gemeene gratie, en het aanwezig zijn der gemeene gratie is de noodzakelijke voorwaarde, waaronder alleen een werking van de particuliere genade kan plaats hebben. Zonder de gemeene gratie ware alle werking der particuliere genade eenvoudig ondenkbaar. Ook bij Israël moet ge u dus die gemeene gratie wel terdege als een der grondslagen van het volksleven denken. Op den wilden stam van het zondige menschenlijke leven kon de particuliere genade niet geënt wor-

den, tenzij die wilde stam eerst door de gemeene gratie besnoeid werd.

In verband hiermee bestaat er dan ook slechts schijnbaar tegenspraak tusschen de zoo pas gegeven voorstelling, en het woord uit Lukas 16: 8, dat we boven dit opstel schreven: „De kinderen der wereld zijn voorzichtig in hun geslacht dan de kinderen des lichts.“ Geen twijfel toch of deze voorzichtigheid van de kinderen der wereld is mede een vrucht van de gemeene gratie, en feitelijk wordt hier dus uitgesproken, dat de gemeene gratie veel krachtiger onder de kinderen der wereld werkt dan onder de kinderen Gods. En dit nu zoo zijnde, ontvangt men allicht den indruk, alsof bij Israël, dat zijn toch „de kinderen des lichts“, de gemeene gratie, zoo ze al niet uitbleef, dan toch van minder aanbelang was. Iets wat daarom te meer met onze voorstelling strijden zou, overmits wij juist stelden, dat de gemeene gratie de noodzakelijke onderstelling is, die aan alle particuliere genade voorafgaat.

Over deze schijnbare tegenspraak mogen we alzoo niet heenglijden. De juiste stand der zaak behoort te worden toegelicht.

En dan ligt de oplossing ook van deze schijnbare tegenspraak in de onderscheiding tusschen de tweerlei werking der gemeene gratie, waarop we reeds wezen: enerzijds op het zedelijk-godsdienstige, en anderzijds op het verstandelijk-artistieke terrein van ons menschenlijk leven. Want wel is onze ziel één, en vormen eerst alle levensuitingen saam ons menschenlijk leven in zijn volheid, maar telkens zien we toch voor oogen, hoe lang niet bij alle menschen elke uiting van het leven tot gelijke ontwikkeling komt. Hoezeer ook aan elk menschen kunstzin door God is ingeschapen, blijft toch het feit onloochenbaar, dat tal en tal van anders lofwaaige en soms zelfs ontwikkelde menschen, dien kunstzin eer verstoemt dan verscherpt hebben; terwijl anderzijds enkele kunstminnaars zoo bijna uitsluitend in kunstzin opgaan, dat ze schier kleureblind zijn op elk ander terrein des levens, tot zelfs op zedelijk gebied. En hetzelfde kan gezegd van de theoretische en van de practische verstandelijkheid. Diep- en helderdenkende geesten, in wie de theoretische verstandelijkheid sterk ontwikkeld is, zullen vaak op religieus gebied blind, op zedelijk gebied laks, op kunst-terrein ongevoelig zijn. En zoo ook zal niet zelden een practisch-verstandelijk man dat is zulk een die handig en geslepen in zaken is, in dien eene trek van zijn ontwikkeling schier alle andere hoogere ontwikkelingen gesmoord hebben. Op zichzelf ligt er dus niets onbegrijpelijks in, dat de gemeene gratie in deze onderscheidene vertakkingen zeer onderscheidenlijk werken kan, mits men maar niet uit het oog verlieze, dat deze onderscheidene werkingen, noch in waarde noch in betekenis gelijk staan. Kunstontwikkeling, hoe hoog ook geschat, weegt voor den bloei van een volk van verre niet op tegen de gave der verstandelijke ontwikkeling; en zoo ook staat de verstandelijke ontwikkeling in betekenis weer verre achter bij de zedelijk-godsdienstige kracht, die zich in een volk openbaart. Vergelijkenderwijs zal de werking der ge-

De Martelaren.

CCXXXIII.

THOMAS CRAMNER.

Onder de mannen, die de Heere gebruikt heeft, om de kerk van Engeland te reformeeren, neemt Thomas Cramner een eerste plaats in. Van zijne jeugd is ons weinig bekend. Hij werd den 2en Juli 1480 te Arington, in het graafschap Nottingham, geboren. Na zijns vaders dood zond hem zijne moeder reeds in 1503 naar Cambridge, waar hij zich toelegde op de scholastieke wijsbegeerte naar de gewoonte dier tijden, en in 1510—1511 lid werd van het Iesus-college. In dien tijd las hij fierig de werken van Faber, Stapulman en Erasmus (voorlooper der Hervorming), totdat Luther's optreden zijne aandacht richtte op de Heilige Schrift, die hij vele jaren achtereen bestudeerde. In het jaar 1519 trad hij in het huwelijk. Hiervan was het gevolg, dat hij het bovengenoemde college moest verlaten. Hij werd aangesteld als leeraar aan het Buckingham-college, waarin hij arbeidde tot den dood van vrouw en kind, die spoedig volgde, toen hij weer geroupen werd aan het Iesus-college. In 1523 verwierf hij den graad van doctor in de godgeleerdheid. Zijn naam als godgeleerde was toen reeds zoo groot, dat de kanselier Wolsey hem wilde plaatsen aan het door hem te Oxford nieuw opgerichte college. Nadat Cramner deze eervolle roeping afgewezen had, werd hij te Cambridge professor in de godgeleerdheid en Universiteitsprediker. De Heilige Schrift was de grondslag van zijn onderwijs en zijne prediking. Omstreeds deelen zelfden tijd hield de theologische wereld van Engeland zich bezig met de vraag, die koning Hendrik VIII gesteld had, of zijn huwelijk met Catharina van Arragon, een zuster van keizer Karel V, niet onwettig moest

verklaard worden, omdat de echtgenooten elkaar te na in den bloede stonden. Eene commissie werd benoemd, die uitmaakte, dat het huwelijk wel wettig was. Toen kwamen Fox en Gardiner, mannen uit 's konings omgeving, op de gedachte, Cramner eens te raadplegen. Deze stelde een geschrift op, waarin hij de onwettigheid des huwelijks verdedigde.

Dit bracht hem in nadere betrekking tot den koning, die hem tot zijn kapelaan benoemde, Cramner was innig overtuigd van de waarheid zijns beweren en overtuigde velen. Doch toen hij naar Rome werd gezonden, om ook den paus te overtuigen, slaagde hij hierin niet. Desniettemin bleef hij de gunst van den Engelschen koning behouden, die hem op den aartsbischoppelijken zetel van Canterbury verheef. Als zoodanig verklaarde hij het huwelijk des konings met Catharina voor ontbonden en bevestigde dat met Anna Bolein, de moeder der beroemde Elisabeth, onder wie de reformatie voor goed in Engeland triumpheerde. Zoolang Anna Bolein het oor des konings had, won de hervorming eenigzins bij Hendrik VIII. De opperheerschappij des pausen over de kerk van Engeland werd afgeworpen, en de koning haar hoofd genoemd. Het was toch Cramners ideaal, dat de vorst des lands ook hoofd der kerk zou zijn, evenals, zijns inziens, koning Josia van Juda geweest was. Toch was dit in de oogen des aartsbischops niet genoot. Het gehele Engelsche volk moest in hoofd en leden gereformeerd worden. Het moest den bijbel in de volkstal hebben. Doch Cramner vond een machtige Romeinsche partij tegenover zich, die al hare krachten inspande, om de reformatie tegen te werken. Zij scheen te zullen zegevieren, toen de koning zijn tweede vrouw van zich stiet en op het schavot deed sterven, ondanks Cramners verzet. Doch de plaats der ter dood gebrachte werd ingenomen door een andere, Jane Seymour, die niet minder dan Anna Bolein de reformatie begunstigde. Gedurende 17 maanden deed de hervorming venscheiden. De bijbel werd zelfs toegelaten in den lande.

Doch de kans keerde. Jane Seymour stierf en de koning werd een vijand der hervorming. Cramner bleef haar trouw en verdedigde haar zelfs in het parlement, ofschoon te vergeefs.

Wel verloor hij hierdoor nog niet 's konings gunst, doch zijne vijanden lieten niet af, zijnen val te bewerken. Toch gelukte hun dit niet. En toen eindelijk Hendrik VIII in 1547 gestorven was, en zijn enige zoon Eduard VI zijn plaats ingenomen had, zegende Cramner geheel over zijne vijanden. De reformatie deed hare blijde inkomsten in Engeland. Het Avondmaal werd gehouden onder de twee gedaanten van brood en wijn, en een nieuwe liturgie ingevoerd. Aan de Universiteiten van Oxford en Cambridge traden als hoogleraren mannen op als Peter Martyr, Bucer, Trimellius en andere bekende voorstanders der Calvinistische hervorming in het buitenland. De Romeinsche partij was nog vrij machtig, en werd daarom de hervorming met krachtige hand ondergehouden. Zoo ging het tot den 6en Juli 1553, toen de jonge koning stierf en de troon beklimmen werd door Maria, de Bloedige, de voorstandster der Romeinsche kerk, onder wier bestuur de Romeinsche partij de overhand kreeg. Reeds in September werd Cramner op last der koningin in den Tower geworpen. Zeker had hij dit aan haar niet verdiend, want hem dankte Maria het leven, toen haar vader haar wilde doden en niemand buiten Cramner voor haar dorst te pleiten. Toen Hendrik VIII aan Cramner's bede gevolg gaf, voorspelde hij zijnen gunsteling, dat zij hem anders voor zijne edelmoedigheid loonen zou, dan hij verwachtte. Welnu, deze profetie ging in vervulling, nadat Cramner gevangen genomen was. Eerst werd hij van hoopverraad beschuldigd, maar van dezen blaam, die hem werkelijk schuldig zou gemaakt hebben, zuiverde hij zich, zoodat hij toen van keizerij aangeklaagd werd. Als hij hiervoor terecht stond, beriep hij zich op Gods Woord, maar zijne tegenstanders wezen op het sward als hun wapen.

Een grooten troost voor onzen martelaar was, dat hij met zijne vrienden Latimer en Redley in een kamer opgesloten was. Dat bleef nog zoo, toen hij in Mei 1554 met zijne tegenstanders in het lijden naar Oxford werd gebracht. Daar hij bleef weigeren eenige Romeinsche artikelen in onderteekenen, werd hij als ketter veroordeeld en in een zwaardere gevangenschap gebracht. Achtien maanden bleef hij in dezen staat, zich bezig houdende met de samenstelling van een tweede geschrift tegen Gardiner, die de Romeinsche mis verdedigd had. Intusschen had de koningin

zich tot den paus gewend met het verzoek verder tegen Cramner te mogen procederen. Deze werd daarop in verhoor genomen door een pausselijke commissie. Hij protesteerde hiertegen bij Maria. Niets baatte. De paus excommuniceerde hem en droeg aan de bisschoppen Bonner en Thirlbey op, hem te ontbinden. De eerste deed het met genoegen, maar de laatste, zijn oude vriend, niet tranten in de oogen.

Doch het was voor de vijanden van Cramner niet genoeg dezen ten val te hebben gebracht, zij wilden hem ook tot herroeping brengen. Zij behandelden hem na zijn excommunicatie zeer vriendelijk en hartelijk en beloofden hem het leven. Cramner wankelde; hij viel. Natuurlijk werd zijne herroeping overal verspreid; al zijne vijanden juichten. Dadelijk na deze zegenaar werd Cramner ter dood veroordeeld, doch dit werd nog voor hem geheim gehouden. Den 2ten Maart werd hij in de Mariakerk gebracht. Op een verheven plaats, voor allen zichtbaar, knielde de grijsaard, bitter weened. Na de preek, waarin bewezen werd, waarom een ketter als hij moest sterven, al had hij herroepen, moest Cramner zijn herroeping openlijk herhalen. „Dat wil ik gaarne“, antwoordde hij, maar met een andere bedoeling. Daarop sprak hij het volk aan, sprak een vurig gebed uit om vergeving der zonden, en toen heriep hij alles, wat hij, in de vreeze des doods, tegen Gods Woord en de ware leer had gezegd en gedaan. Zijn hand, waarmee hij zijn naam geschreven had onder het noodlottige schrift, zou het eerst branden, zelde hij. Den paus verklaarde hij toen voor den Antichrist en zijne leer voor leugen. Daarop werd hij naar het schavot gebracht. Twee monniken trachten hem te vergeefs over te halen zijn laatste woorden terug te nemen. Al had hij vol. Kalm liet hij zich aan den paal binden, en toen de vlammen opflikkerden, hield hij het eerst zijne hand in, zeggende: „Deze hand heeft kwaad gedaan“. Geen klagtoon werd vernomen. Hij stond onbewegelijk, de oogen ten hemel gericht „Heere Jesus, neem mijnen geest“, hoorde men uit de vlammen.

DE GAAY FÖRMAN.

meene gratie derhalve daar het sterkst en het meest principieel zijn, waar het zedelijk-godsdienstig leven in den gevallen zin-
daar het machtigst tegen algeheele in-
king wordt gevrijwaard; het rijkt zal die
werking zijn, waar tegelijk ook het ver-
standelijk leven en het kunstleven opbloeit;
en het zwakst zal de werking der gemeene
gratie zijn, waar wel het verstandelijke leven
of het kunstleven thier, maar het zedelijke-
godsdienstig leven slechts lijdt.

En houdt men dit nu in het oog, dan is
de onderscheiden werking van de gemeene
gratie en de meerdere verstandigheid van de
kinderen der wereld boven die van de kin-
deren des lichts, terstond duidelijk. Verstande-
lijk en artistisch toch is de werking der ge-
meene gratie ongetwijfeld veel sterker onder
de volkeren uitgekomen, dan onder Israël.
De kunst in Israël is des noemens niet waard,
zoo ge haar vergelijkt met de kunstontwik-
keling in Griekenland. Praktisch verstandelijk
zijn de Egyptenaren vanouds en de Romei-
nen in hun bloeitijd in veel hooger zin dan
de Israëlieten. En wat het theoretisch ver-
standelijke aangaat, zijn de beste denkers
in Israël zelfs niet voor vergelijking met de
uitnemendsten der Grieksche denkers vat-
baar. Het blijft heel de historie door
zooals het in de dagen van Tubalkaïn en
Hiram was. Het geslacht van Seth staat
in verstandelijk-practische ontwikkeling bij
dat van Kain achter, en als Salomo een
tempel voor God zal bouwen, moet de
bouwmeester voor dien tempel uit het Hei-
delandse Phenicie komen. Het is altoos
Mozes, die Gods volk zal leiden, maar die
verstandelijk gevoeld wordt met de wijsheid
der Egyptenaren.

Van elke poging om Israël op kunstge-
bied of verstandelijk gebied boven de volkeren
te verheffen, moet daarom worden afge-
zien. In dit opzicht werkte de gemeene
gratie onder Israël veel zwakker. De kin-
deren der wereld waren kinderlijker en vin-
dingrijker dan de kinderen des lichts.
Maar dit gemis sloot zoo weinig de wer-
king der gemeene gratie ook onder deze
»kinderen des lichts» uit, dat veeleer juist
de edelste werking der gemeene gratie, d. i.
die op zedelijk-religieus gebied, onder geen
volk zoo sterk is uitgekomen als bij hen, ook
bij die personen, wien geen particuliere genade
het hart vernieuwd had. Zelfs mogen we nog
verder gaan, en zeggen, dat juist het niet-uit-
komen onder Israël van de menschelijke ont-
wikkeling op verstandelijk gebied en op kunst-
terrein een Goddelijk bestel was, om alle
kracht der gemeene gratie onder Israël op
het ééne zedelijk religieus gebied saam te
trekken. Immers de uitkomst toont telkens,
hoe zeer hooge ontwikkeling op kunstgebied en
op verstandelijk gebied aan de zuivere zede-
lijke ontwikkeling eer afbreuk doet. En
onze slotsom is derhalve, dat Israël zeer
zeker op velerlei ander terrein bij de vol-
keren achterstond, maar dat het daarom
zoo weinig van de gemeene gratie verstoken
was, dat het veeleer alleen onder allen de
hoogste werking der gemeene gratie, d. i.
die op zedelijk-religieus gebied, eeuwenlang
onderging.

CORRIGENDUM.

In ons artikel XIV sloop op blz. i kolom
5, regel 8 van boven, de drukfout in, dat
voor: altoos lang blijven staan, gedrukt
werd; altoos lang blijven staan.

„Een klein lid“.

Alzoo is ook de tong een klein
lid, en roept nochtans groote din-
gen. Ziet, een klein vuur, hoe groo-
ten hoop houts het aansteekt.

Jac. 3: 5.

De duldlooze zelfvertering der rampzaligen
staat in geen woord der Schrift zoo harnagrijp-
pend uitgedrukt, als in dat korte zeggen: »En zij
kauwen hun tinnen van pijn».

Op die tong trekt zich ten slotte de woede
der onmachtzaam.

Als wie in de jaren zijner kracht tegen God
streed, ten slotte inzicht en niet meer kan, dan
keert op het krankbed, bij het naderen van den
dood, ja, soms tot in het sterven, de tong zich
nog in vloek en lastering tegen den Almachtige.

Tot de dood er is, en ze zelfs nog in de eeuwig-
heid, om met den Psalmist te spreken, hun tong
als een giftige slang tegen God zouden wil-
len scherp (Ps. 110: 4).

Maar dan overmant, dan overweldigt hen de
pijn der innerlijke zelfvernieuwing.

En met het schijn van de lippen, bewij-
ken ze ten leste in hun lasterend woorden, en
kunnen niet meer, en kauwen zich de tong
van pijn.

Die trek is niet toevallig gekozen. De Schrift
moet in het tekenen der volende rampzalig-
heid ook op de tong komen.

Jesus gaf bijna hetzelfde teken bij wees op de
hervorming der tinnen. Maar zelfs dit is nog het
voltooid niet. In dat tandenknarsen uit zich nog
iets. Daar woedt nog de haat tegen Gods Ge-
saliden Koning in.

Maar op het eind heeft ook dat uit.

Dan kunnen ze zelfs de tanden tegen God niet
meer knarsen. De innerlijke verbijzing maakt
dat ze in hun pijn als in een donkeren kolk ver-
zinken. En met die duldlooze pijn, in zwarten
nacht, alleen, is het stikken van de tong het
eemig weerwerk der wanhoop, dat hun nog
rest om in te wringen tegen hun donderlijke
rampzaligheid.

Het zijn niet meer de verzen die ze tegen de
prikkelde insaan. Het is niet meer de vermetele
hand die tegen den hemel wordt opgeheven. Het
is niet meer het uitdagend oog, dat zich in hoo-
vaardigheid voor God verhoogt.

Dat allen ligt met doorgesneeden zenuw mach-
telooz.

Alleen de tong roert zich nog.

En die tong kauwen ze stuk van pijn.

Vanwaar die ontzettende trek in het stoutste
Schriftbeeld? Haast te afgrijpselijk voor het aan-
fchouwen ontvondt ons onzer eeuw.

De tong is een klein lid, zegt ons Jacobus in
zijn brief, en roept nochtans groote dingen.

En juist daarom ligt hier het mysterie.

Immers van God den Heere is juist dit het
majesteuse, dat Hij spreekt en het is er, dat

Hij gebiedt en het staat er. God sprak: »Daar zij
licht» en daar was licht. Door het Woord des
Heeren zijn de hemelen gemaakt, en door den
Geest zijns monds al hun heil.

Het Woord was in den beginne bij God, en
het Woord was God, en er is geen ding ge-
maakt, dat niet gemaakt is door het Woord.

De stem die uitgaat, het woord waarin de
geest zich uit, het spreken Gods is de uitgang
zijner almachtigheid.

Dat spreken, die stem, dat woord is daarom
in het Beeld Gods besloten. Zonder de spre-
kende stem is dat Beeld niet af. Eerst als die
stem kan uitgaan, is het Beeld Gods het spre-
kend Beeld des Eeuwigen geworden.

»Laat ons menschen maken naar ons beeld
en naar onze gelijkenis», hield dus vast in,
dat de mensch een sprekend creatuur, een crea-
tuur met de gave van het woord zou zijn; iets wat
lichamelijk beduidde, dat hem niet alleen het
oog en oor, maar dat hem ook de tong in den
mond zou worden gegeven.

Het oog neemt op, het oor ontvangt, maar
de tong brengt voort, schept het woord, en doet
kracht in taal van zich uitgaan.

Niet de tong van den leeuw, die slechts
orgelt als een vanzelf werkend muziekinstru-
ment.

Maar wel de tong des menschen, die aan ge-
dachten klank, aan gewaarwordingen uiting, aan
innerlijke wilsaandrift vorm en lichaam geeft.

De tong is nog lichamenlijk, maar ze is het
instrument waardoor de mensch in het zienlijke
het onzienlijke doet overvloeien.

In de stem gaat de ziel uit, en de tong die
God u wonderbaar in den mond schiep, maakt
dat uw ziel alzo uitgaat hun.

Schrift-druk is slechts een vastleggen van wat
de tong in stem en klank uitte. Een tweede en
derde exponent: door God u verleend, om de
wonderde macht van de tong te verhoogen.

Maar ook in schrift en druk blijft het een
uitspreken van menschelijke gewaarwordingen,
menschelijke aandoeningen, menschelijke bezie-
lingen, menschelijke gedachten, menschelijke
wilsopwekkingen, menschelijke hartstochten, en
deze zijn het die de wereld regeeren.

Het geweld van de hand doet wel iets,
vooral zoo die hand zich wapent, en oorlooft;
maar toch op alle terrein van het menschelijk
leven, wint het ten slotte de geest, en die geest
heerscht door het woord dat uitgaat.

»Wij zullen de overmacht hebben met onze
tong», roepen en roemen de goddeloozen (Psalm
12: 5). Het kind van God ervaart het pijnlijk
en droef, hoe »hun tong een scherp zwaard is»
(Ps. 57: 5). »Dood en leven zijn in het geweld
der tong», getuigt de Sprekenddichter (18: 21).
En Asaf klaagt het van de lasterende geweldigen, dat
hun tong op de aarde omwandelt» (Ps. 73: 9),
als een macht die alles voor zich meerwerpt.

De hand moge tijdelijk heerschen, ten slotte
wint altoos de geest, de gedachte het, door het
woord der tong, waarin het uitgaat.

De tong heerscht in de wet en in het gebod,
in de rechtspraak der goden en in het woord
der koningen.

De tong heerscht in den veldheer die zijn be-
velen geeft, en in den denker die de wereld der
gedachten leidt.

De tong heerscht in het lied van den zanger
en in de bezieling van den profeet.

De tong heerscht in den twist die uitgestreden,
en in het vermaan dat op de ziel gebonden wordt.

De tong heerscht in wie onderwijst en opvoedt,
en in wie wegsleept door zijn spreken.

De tong heerscht in het gebod en in den vloek.
In den lofsang en in den kreet des oproers.

Ze heerscht in het gerucht dat omwandelt op
aarde. In de leugen die zich van mond tot mond
voortplant. In den laster, in de smaadtaal, in de
taal der verguizing. In den vloek, die God hoort.

Klein moest dus juist dat lid zijn, zooals naar
de herinnering des apostels, steeds het kleine
besteld is, om de machtigste werkingen te
oetenen.

Glad dun de stang in den mond van het
paard, maar niettemin heel het kolossale dier
beheerschend. Smal het roer achter aan het
grote schip, en nochtans heel het logge ge-
vaarte omwendend. Of, toespelend beeld
nog, één nietige vonk, en met een slag gaat
het schot af of springt de mijn van dynamiet.

Het vuur zelf viamt op in tongachtigen vorm.

Het is, naar luid van Jesaja, »de tong des vuurs,
die de stoppen op het veld verteret» (5: 24);
en als op den eenigen Pinksterdag God de
Heilige Geest in zijn kerk nederdaalt, ziet de
verwonderde schare op de hoofden der ver-
koronen glinsteren verdeelde »tongen als van
vuur».

Een Goddelijk symbool, niet van menschelijke
vinding, en daarom u van den halsbaard toe-
sprekend, en in de wonderen van den Pink-
sterdag u als met den vinger Gods aangewezen.

Het vuur viamt in tongen, en de tong viamt
in vuur.

In vuur des Geestes, door God u in de ziel
ontstoken, of ook ... in vuur, ontstoken uit de
hel, en u het rad uwer geboorte in onheiligen
gloed ontstekend.

Ook gij ontvingt dat wonder instrument der
tong van uw God. Uw stem, uw woord, uw
macht tot spreken. En in die tong, die u tot
spreken bekwaamt, sneed God een der diepste
trekken van zijn eigen Goddelijk Beeld in uw
wezen in. En dat natuurlijk niet voor spel,
maar met een hoog en ernstig doel. Om Hem
te verbeelijken. Om u gemeenschap van mensch
tot mensch te doen hebben. Om liefde uit te
storten. Om te bidden, om te danken, om te
zingen en te jubelen, zooals geen engelstem
kan.

Schreidt ge nu reeds zoover in de heilijg
van uw persoon voort, dat ge ook ginst merken
op dit tong?

Ook dat kleine lid begon met bij u zoowel
als bij anderen voortval van onbeduidendheid,
van ijdelheid, van hartstocht, zelfs van zonde
te zijn.

Herinner u maar van zoo menigen dag in uw
leven, wat er dien lieven langen dag al zo over
uw tong uitgleed naar buiten. Vooral wie schier
nóót swijgen kan, spreekt op één enkelen dag
zoo ontzettend veel af. En wat was het dan?

Het Beeld Gods zocht ge dragen. Meest over
uw tong zou dat Beeld Gods uitgaan. En wat
was het, dat er over kwam? Niets zeggend ge-
kenvel, achterklap, boze taal in nijd of toorn,
ijdel gewets, hoogheid, eerzucht, zoo maar niet
die »vuile taal» waar het apostolisch woord
tegen ingaat.

Die zijn tong bewaart, bewaart zijn ziel, riep
Salomo reeds voor straks dertig eeuwen. Reeds
David leerde ons bidden: »Bewaar mij, Heere,
dat ik niet sondig met mijnne tong.» Als hij
voor God zijn gelotte stamelt, betuigt hij: »Mijn
tong zal uw gerechtigheid vertellen, de uwe
alleen». En de apostel herhaalt het: »Alle tong
zal God belijden».

Is dan ook hier niet oorzaak voor elk kind

van God, om tot inkeer, om tot zelfonderzoek,
om tot heiliger zelfbeheersching te komen?

Nog meest, zegt Jacobus, gaat het om en om
bij »Heeren volk. Met dezelfde tong nu eens
God loven, en dan den broeder lasteren.

Zoet en bitter uit eenzelfde fontein.

En toch, ook daar moogt ge niet op inslapen.
Ook dat »kleine lid» moet getemd, moet in-
getoomd, moet onder de macht des Heiligen Geestes
komen.

Want weet wel, ook uw menschelijke tong
kan niemand, kunt ook gij niet temmen.

De tong in den mensch, ook in u, temmen
en daardoor heiligen, kan alleen de God, de
Heilige Geest, die in uw woont.

Register op E VOTO.

Er is een naam-, zaak- en tekstregister
op de vier Deelen van E Voto in gereed-
heid gebracht, dat voor de premie-intoeke-
naren op dit werk verkrijgbaar wordt ge-
steld tegen den prijs van vijf en zeventig
cents. Voor de overige koopers van E Voto
tegen den prijs van een gulden vijf en twintig
cents.

Premie-intekenaren op E Voto, die dit
Register in hun bezit wenschen te hebben,
worden hiertoe uitgenoodigd bij de abon-
nementsgelden voor de Heraut in Januari
vijf en zeventig cents extra te voegen.

Zij, voor wie dit op opeens te veel
mocht zijn, kunnen volstaan met in Januari
1897, in April 1897 en in Juli 1897 telkens
bij het abonnementsgeld vijf en twintig
cents op te zenden.

Aan alle premie-intekenaren, tevens
abonneuten, die hieraan voldoen, zal be-
doeld Register, zoodra het van de pers
komt, en de vijf en zeventig cents afbe-
taald zijn, franco aan huis worden toege-
zonden.

Amsterdam, 18 Januari 1897.

Een wolke als eens mans hand.

Het jaar 1896, dat achter ons ligt, was
op kerkelijk gebied niet zonder bete-
kenis.

Binnen de wanden onzer Gereformeerde
kerk is de toestand in gunstigen zin gewij-
zigd. Er is geen tooverkracht van de
Synode te Middelburg uitgegaan, maar wel
is op die Synode gebleken, dat wie achte
het op haren en snaren te kunnen zetten,
zich vergist had in de gesteldheid der
geesten. Waar men waande door een
oceaan gescheiden te zijn, bleek weinig
meer dan een best met slapen polsstok
overspringbare uitwatering tusschenbeide
te liggen. De mannen die men zich neger-
zwart had voorgesteld, bleken nu ze voor
het voetlicht kwamen, hoogstens wat
Levantsch getint te zijn. Zoo waakte van-
zelf door het samenzijn de verflauwde broe-
derlijke weer op. En onder zoo gunstig
gesternte was de gelegenheid schoon, een
gelegenheid waarvan dan ook ruimschoots
gebruik is gemaakt, om saam een historisch
bad te nemen, en met iets van de bezieling
der vaderen in het hart Zeelands aloude
hoofdstad te verlaten.

Sinds nu leven we veel rustiger, onder
veel kalmer gedijen, en bezien zelfs de
pessimisten onder ons de dingen door min
donker gekleurde bril.

Nu maar gebleken is, dat onderwerping
aan den wil of zin van wien ook is uitge-
sloten, en dat op niets anders wordt aan-
gedrongen dan op een zich gevangengeven
in den geest der vaderen, vervangt wil-
heid het tegenstribbelend verzet.

Hier toe bepaalde zich echter de winste
van 1896 niet.

Immers wie waarlijk de Gereformeerde
belijdenis liefheeft, sluit zich niet op binnen
hetgeen nu reeds kerkelijk op beteren voet
geinstueerd is, maar blijft banden gevoelen
aan wat, ook buiten ons institut leven,
in den boezem der Nederlandsche Her-
vormde kerk nog niet geheel van den geest
der vaderen vervreemd is.

Al is het toch, dat velen in dit kerkge-
nootschap bij ons slechts afgunst en vijand-
schap te hunwaarts onderstellen, de zaak
onderzoekende zouden ze slechts een ge-
bondenheid der liefde vinden.

Ongetwijfeld, we weerstaan bealst en son-
der aarzelen de afdoeling van de waarheid,
waarvan duizenden bij duizenden in dit ge-
nootschap het slachtoffer worden. Niet alleen
de doling der Modernen en der Groningers,
maar ook die der Arminianen en Ethischen.
Reeds sinds we in '78 het eerst uitkwamen,
hebben we op dit punt nimmer zwakheid
gekend, en het duidelijk uitgesproken, dat
het standpunt ook der Ethischen op de proef
onhoudbaar zou blijken.

En ook is het waar, dat de ijzeren band
ons ergert, dien deze kerk in den vorm
van haar reglementair genootschap om den
nek draagt.

Maar wie zal ons dit cuvel duiden, die
voor oogen ziet, hoe onze broederen in dit
genootschap met ons tegen deze velerlei
dwaling protesteeren, en met ons dit regle-
mentair genootschap als in strijd met de
Gereformeerde beginselen veroordeelen?

Ook van wat men lastert, dat belust-
heid op het kerkelijk goed ons drijven
zou, kan de hersenschijn alleen spoken
in het verwarde brein van wie ganschelijk
vreemd is aan wat onder de Gereformeer-
den verhandeld wordt.

Wat we alleen zoo vurig wenschen en be-
geeren, is dat onze broederen in de Neder-
Hervormde kerk toch weer terug mochten
keeren tot het kerkelijk beleven van hun
Belijdenis, en dat ze, op wat wijze ook,
weer in één kerkelijk leven met ons, den
strijd voor de waarheid, Gode tot eere, en

ons volk tot heil, in dit goede land mochten
voortzetten.

En juist te dezen opzichte nu werden de
vooruitzichten, pas tien jaren na de Dole-
antie, onmiskenbaar gunstiger.

Eer kon het al moeilijk.

Velen van hen, die tot 1886 in één ge-
lid met ons stonden, en toen zich tegen
ons stelden, moesten zich wel in hun ge-
wroongen positie vastzetten. Dit was zeker
diep te betreuren, maar het kon zekun-
dig schier niet anders. Bij deze mannen
heerschte de geest der bitterheden. Laat
ons er niet bij zeggen, waarom. En er ons
liever in verheugen, dat zelfs velen der
oudere broederen zich dezen demon der bit-
terheid van het lijf hielden.

Maar natuurlijk bij een jonger geslacht
kon weer objectieve waardeering, kon weer
onpartijdig oordeel, kon weer een vragen
naar eigen gedragslijn en eigen plichtsbe-
trachting opkomen.

En in dit opzicht nu deden we een
schrede vooruit.

Hier en daar liet zich van Gereformeerde
zijde weer een stem hooren, die voor de
waarheid ook in het kerkelijk leven dorst
uitkomen. Tegen de valsche theorie der
antinomiaansche kerkelijke berustingsleer
werd nu en dan protest aangeteekend. Men
was bedacht op het zoeken van een ander
en beter standpunt. Hoe zwak ook nog,
er was toch als de ritseling eens nieuwen
levens.

Aan meer dan één hemelstreek een
wolke als eens mans hand.

Iets waaraan we daarom waarde mogen
hechten, omdat deze Gereformeerde broe-
deren, konden ze zich, met kennis van
zaken, in de eischen van het historische
Gereformeerde leven gaan thuis gevoelen,
steeds klaarder en steeds duidelijker zouden
inzien, dat ze zich in een valschen toestand
bevonden, waarin duurzaam voortleven, hun
zelve ten slotte onmogelijk zal zijn.

En hierbij komt dan in de tweede plaats,
dat ook de volgelingen der Ethische rich-
ting vooruit of terug moeten, en hiervoor
een oog beginnen te krijgen.

De Schriftcritiek geeft hier den doorslag.

Want natuurlijk kan men, zelf orthodox
opgevoed, nog wel van de Schrift op den
Christus teruggaan, wij men dan toch nog
den »Christus der Schrift» behoudt, maar
het tweede geslacht kan dit niet. Met de
Schrift begint hun ook de »Christus der
Schrift» te ontzinken.

Dit nu dringt sommigen hunner vooruit,
reeds de valle in, die naar de dorre vlakte
van het Modernisme doet af dalen. Maar ook
deet het anderen huiveren, stilstaan op den
weg en een schrede zijwaarts doen, met iets
reeds in het hart van heimwee naar Gods
heilige bergen.

Ook met het oog op deze dubbele gees-
tesactie mogen onze Gereformeerde kerken
toch gebieden zijn, »een brief van Christus»
te zijn, een prediking van de kracht der
waarheid in het leven.

En voorts zij er studie, zij er onderzoe-
king der historie en der beginselen, en worde
de vrucht der onderzoekingen in klaren
vorm, en met den geur der rijpheid, onder
het publiek gebracht.

Een tijd, zoo schoon en zoo gunstig, als
we thans doorleven, keert niet licht weder.

Dat dan die tijd een vruchtbare zij voor
onze toekomstige ontwikkeling, ten dat we,
nalatende alle kleinsteest en enghartig ge-
twist en gekibbel, in de volheid onzer
manlijke kracht mogen arbeiden aan de heer-
lijke taak, waartoe de Koning der Kerk
ons roept.

Kerspel of Rondpreken.

I.

De vraag, of in grotere kerken »rond-
preken met wijkindeeling» op den duur
het meest doeltreffende stelsel van beaard-
ding der gemeente zal blijken, is tot dusver
niet met genoegzamen ernst aan de orde
gesteld.

Men weet, hoe het vraagstuk staat.

In schier geheel de Christelijke kerk op
aarde is ons »rondpreken met wijkindeeling»
eenvoudig onbekend.

Zoogood als overal bestond steeds
bestaat nog het stelsel van kerspel-indeeling
Rondpreken en kerspelindeeling staan
zoo tegenover elkander, dat bij rondpreken
de onderscheidene predikanten eener zelfde
plaatselijke kerk bij toerbeurt in alle ker-
ken prediken, terwijl in het kerspelstelsel
elk predikant aan één bepaalde kerk ver-
bonden is, en dus ook, uitzonderingen nu
daargelaten, aldoor in dat zelfde kerkge-
bouw optreedt.

Wel zit er nog meer achter; maar voor
de gemeente is dit het meest in het oog
lopende, het sterkst sprekende onderscheid.
De prediking vooral beheerscht den toestand
der gemeente. Een gemeente met krachtige,
deugdelijke, bezielde prediking wast en wint;
en zoo ook als de prediking inzinkt, zinkt
op den duur ook de gemeente in. Vandaar
dat naar de prediking zich ook ten deze
het oordeel regelt, en dat men heeft of
kerspelstelsel d. i. in hetzelfde kerkgebouw
voor hetzelfde gehoor steeds denzelfden pre-
diker, of het stelsel van »rondpreken», d. i.
in alle kerkgebouwen bij toerbeurt alle
leeraars en het gehoor wisselend naar den
leeraar die optreedt.

En zoo nu de tegenstelling genomen, dan
dient er allereerst op gewezen, dat het rond-
preken pas drie eeuwen en slechts in een
deel der Gereformeerde kerken bestaat, ter-
wijl omgekeerd de Grieksche, de Luther-
sche, de Roomsche, de Engelsche, de Doo-
persche, de Methodistische en alle andere
kerken, van wat naam ook, in beginsel het
kerspelstelsel volgen.

Enkele Non-conformisten maken hierop
wel een uitzondering, in zooverre sommigen
hunner gansch geen plaatselijk-verbonden
leeraars, maar alleen genootschapspredikers

kennen; maar ook dan nog geschiedt de
toewijzing van zulk een prediker tijdelijk
altoos aan één bepaalde kerk of kapel. En
zoo ook weten we, dat enkele Lutherische
regelingen ten deele van het Kerspel afwij-
ken, maar toch altijd zoo, dat ze niet op
onze lijn overkomen.

En wat bovendien alles afdoet, heel deze
tegenstelling geldt natuurlijk alleen maar
voor de grotere gemeenten met meer dan
één leeraar en meer dan één kerkgebouw.
In alle overige is van »rondpreken» een-
voudig geen sprake, eenvoudig wijl, als er
maar één kerkgebouw is, zelfs de tweede
kerk voor het om en om prediken niet be-
staat.

Houdt men nu in het oog, dat zelfs in
onze Nederlandsche Gereformeerde kerken,
waar het rondpreken er het meest vast
inzit, de plaatsen met meer dan één pre-
dikant en meer dan één kerkgebouw slechts
een zeer klein percent op het geheele cijfer
uitmaken, en nog gaandeweg slinken, dan
wordt het duidelijk, dat het stelsel van
»rondpreken», dat buiten de Gereformeerde
kerken zoogood als nergens, en in de Gere-
formeerde kerken alleen principieel in Neder-
land, en zelfs dan nog alleen in de grotere
gemeenten outstond en stand hield, in niet
één tienduizendste deel van de Christelijke
kerk op aarde heerscht.

Toch ligt hierin op zichzelf nog geen
veroordeeling voor dit stelsel. Het vieren
van het heilig Avondmaal door aamzitting
aan één tafel, is eveneens als het schier
uitsluitend gebruik van de Psalmen voor den
kerkelijken zang, slechts tot een zeer klein
gedeelte, en dan nog schier alleen in Neder-
land, beperkt, zonder dat hieruit ook maar
in het minst voortvloeit, dat zulks te ver-
anderen zou zijn. Perziken zijn gemeenlijk
zeldzamer dan stoofappelen. De wilg wint
het van den ceder in het cijfer.

Wat we met onze eerste opmerking over
de tegenstelling tusschen het stelsel van
»rondpreken» en »kerspel-indeeling» be-
doelen, is dan ook alleen, om aan ons Ne-
derlandsch publiek het denkbeeld te ontmen-
nen, alsof hetgeen onder ons gewoonte is,
en wat wij ons haast niet anders kunnen
voorstellen, regel op aarde zou zijn.

Dat beelid, wie niet verder ziet dan zijn
eigen land en in dit land niet dan zijn
naaste omgeving, zich zoo licht in.

Die indruk nu is onjuist.

En daarom was het noodig, eer we ver-
der op dit onderwerp ingaan, het duidelijk
voor onze lezers te maken, dat hetgeen
onder ons te Amsterdam, te Rotterdam, te
Utrecht enz. feitelijk bestaat, niets is dan
een zeer, zeer geringe uitzondering op den
overigens allerweg onder alle natien en in
allerlei soort kerken gevolgd regel, dat
ieder herder zijn eigen kudde heeft en zijn
eigen lokaliteit, waarin hij voor zijn gemeente
optreedt; is de kudde klein dan hij alleen,
is die kudde groot dan met een ambte-
goot; maar toch altoos zoo, dat hij aan één
gebouw en in dat gebouw aan de daar ge-
regeld kerkende gemeentelieden verbonden is.

Zelfs in het land van Knoch, in het van
huis uit Gereformeerde Schotland, bestaat
in de Vrije Kerk, in de Vereenigde Pres-
byteriaansche kerken, niet ons stelsel als
zoodanig.

Spurgeon, om nu een man te noemen,
dien elk onzer lezers kent, predikte niet rond
met zijn ambtenogen, maar altoos in den
éenen zeldigen Tabernakel.

Zoo is het in Amerika met de Witt
Talmage.

Zoo is het met alle beroemde predikers
uit het buitenland.

Men kan dus waarlijk niet zeggen, dat
wie de vraag oppwerpt, of allicht het kerspel-
stelsel verkieslijk ware, een drijver van
vreemde opinien is.

Veeleer dient de vraag gesteld, wat onze
vaderen bewoog het kerspelstelsel, dat ook
zij van hun jeugd gekend hadden, te laten
varen, en of de verwachting, die zij van
het door hen gekozen stelsel koesterden in
vervulling zijn gega